

Xalmirzaev Axmadjan Axunovich

Alfraganus Universitu NOTT, Iqtisodiyot fakulteti dosenti

e.mail: ahmadjon59@mail.ru

[https://orcid.org/ 0009-0001-4900-9394](https://orcid.org/0009-0001-4900-9394)

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO‘JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI

Annotasiya. Qishloq xo‘jaligi resurslarini ko‘paytirishni taqozo etayotgan aholi sonining jadal o‘shishi va sanoat ishlab chiqarishi sharoitida O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini barqaror rivojlantirish sohasida jiddiy vazifalarni qo‘ymoqda. Suv tanqisligi va tuproq degradatsiyasi muammolarini hal qilmasdan turib, qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining barqaror o‘shishiga erishib bo‘lmaydi. Bu muammolarni bartaraf etish uchun qator ustuvor yo‘nalishlarni o‘z ichiga olgan O‘zbekiston qishloq xo‘jaligini rivojlantirish Strategiyasi ishlab chiqildi. Bu yo‘nalishlar tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ishlab chiqarishni faollashtirish, zamonaviy texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya tizimlarini rivojlantirish, fermerlar o‘rtasida kooperatsiya aloqalarini mustahkamlashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi, strategiya; samaradorlik; barqarorlik; eksport; mehnat unumdorligi; islohotlar; investitsiya; oziq-ovqat xavfsizligi; agrobiznes; bozor mexanizmi.

Kirish. Qishloq xo‘jaligi O‘zbekiston iqtisodiyotida muhim o‘rin tutadi, chunki u quyidagilarni ta‘minlaydi: aholi daromadlarining oshishi; ish o‘rinlarini yaratish; mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlash, aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta‘minlash, ish o‘rinlarini yaratish va iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

O‘zbekiston uchun qishloq xo‘jaligi iqtisodiy o‘shish, aholi bandligi va daromadlarini ta‘minlovchi muhim sohalardan biridir. So‘nggi yillarda soha **5-6%**

barqaror o'sish sur'atlarini namoyish etdi qishloq xo'jaligi umuman iqtisodiyotda bandlikning 27% ni ta'minlaydi. Qishloq xo'jaligi yerlari respublika hududining 45% ni egallaydi, umumiy aholining 50%ga yaqini qishloq aholisiga tegishli¹.

Tahlillar, 2023 yilning yanvar-dekabr oylarida qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi mahsulot (xizmat)larining umumiy hajmi 426,3 trln. so'mni, shu jumladan, dehqonchilik va chorvachilik, ovchilik va ushbu sohalarda ko'rsatilgan xizmatlar – 411,6 trln. so'mni, o'rmon xo'jaligi – 10,4 trln. so'mni, baliqchilik xo'jaligi – 4,3 trln. so'mni tashkil qilishini ko'rsatmoqda (1-jadvalga qarang).

1-jadval

O'zbekiston Respublikasi qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi mahsulot (xizmat)larining umumiy hajmi (yanvar-dekabr, trln. so'm)²

	2019	2020	2021	2022	2023
Jami	224,3	261,9	317,0	362,9	426,3
shu jumladan:					
Dehqonchilik va chorvachilik, ovchilik va ushbu sohalarda ko'rsatilgan xizmatlar	217,3	253,2	306,9	350,1	411,6
shundan:					
qishloq xo'jaligi mahsuloti	216,3	250,3	303,4	345,2	404,6
O'rmon xo'jaligi	5,5	6,8	7,5	9,6	10,4
Baliqchilik xo'jaligi	1,5	1,9	2,6	3,2	4,3

2019-2023-yillarda O'zbekiston Respublikasida O'zbekiston Respublikasi qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi mahsulot (xizmat)larining umumiy hajmi barqaror va sezilarli o'sishni ko'rsatdi. Ushbu davrdagi o'rtacha yillik o'sish

¹ Ашурметова Н.А. Современное состояние и стратегия развития аграрного сектора Республики Узбекистан // Наука без границ. 2020. № 2(42). С. 18-26.

² Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ҳолати. 2023 йил январь-декабрь Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги статистика агентлиги.-т., 2024. 89-б.

taxminan 18,7% ni tashkil etadi. Eng katta o'sish 2023-yilda qayd etilgan bo'lib, ishlab chiqarish hajmi 16,8 foizga oshib, 426,3 milliard so'mni tashkil etdi.

O'zbekiston Respublikasida 2019-2023-yillarda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning o'sishiga oid ma'lumotlarni tahlil qiladigan bo'lsak, barqaror va sezilarli o'sishni ko'ramiz. Eng katta o'sish 2023-yilda qayd etilgan bo'lib, ishlab chiqarish hajmi 16,8 foizga oshib, 404,6 milliard so'mni tashkil etdi³.

Iqtisodiyotning yanada rivojlanishi haqiqatan ham qishloq xo'jaligini rivojlantirish bilan bog'liq. O'zbekiston Respublikasining 2020–2030-yillarda qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasi ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, yer-suv munosabatlarini yaxshilash, qulay agrobiznes muhiti va yuqori qo'shilgan qiymat zanjirini yaratishga qaratilgan. Bu kooperatsiya aloqalarini rivojlantirish, bozor mexanizmlari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, shuningdek, ilm-fan yutuqlaridan samarali foydalanish va kadrlar salohiyatini oshirishga ko'maklashishi kerak.

Bu maqsadlar O'zbekiston Respublikasining qishloq xo'jaligini rivojlantirishni kuchaytirish, sanoatning iqtisodiy samaradorligini oshirish va atrof-muhitga ta'sirini minimallashtiruvchi barqaror rivojlanishga intilishidan dalolat beradi.

Quyidagi jadvalni o'rganib, quyidagi tahlillarni amalga oshirishimiz mumkin: Qishloq xo'jaligida qo'shilgan qiymatning yillik o'sishi 2018-yildagi 117,3 trillion so'mdan (14 milliard AQSH dollari) 2030-yilga kelib 5 foizga ko'tarilishi rejalashtirilgan. Qishloq xo'jaligi, oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash va to'qimachilikni o'z ichiga olgan qishloq xo'jaligida oziq-ovqat sohasida ish o'rinlarining o'sishi 2025 yilga borib 1 foizga, 2030 yilga kelib 3 foizga oshishi kutilmoqda (2-jadvalga qarang).

2-jadval

³ O'zbekiston respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari (X.A.)

O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasini amalga oshirish natijasida erishiladigan asosiy ko'rsatkichlar va indikatorlar ⁴

T/p	Ko'rsatkichlar nomi	Asos (2018 y.)	2021yilga maqsad	2025 yilga maqsad	2030 yilga maqsad
1.	Qishloq xo'jaligida qo'shilgan qiymatning yillik o'sishi	117,3 trln so'm (14 mlrd AQSH doll.)	3%	5%	5%
2.	Qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat tarmog'ida ish o'rinlari sonining o'sishi:				
	- Qishloq xo'jaligi	3 671 300	2%	1%	1%
	- Oziq-ovqat sanoati	91 420	3%	4%	5%
	- To'qimachilik sanoati	140 200	3%	4%	5%
3.	Qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat mahsulotlarining eksporti hajmining oshishi	2,3 mlrd AQSH doll.	3,5 mlrd AQSH doll.	10 mlrd AQSH doll.	20 mlrd AQSH doll.
4.	Aholi o'rtasida to'yib ovqatlanmaydiganlar ulushi	6,3%	5%	3%	0
5.	Qishloq xo'jaligida mehnat unumdorligini oshirish (bir nafar ishchiga bir yilda dollarda)	3 960 AQSH doll.	4 300 AQSH doll.	5 200 AQSH doll.	6 500 AQSH doll.
6.	Qishloq xo'jaligidagi issiqhona gaz chiqindilarini kamaytirish	15 740 gigagramm (2016 yil)	10%	30%	50%

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksporti 2018-yildagi 2,3 milliard dollardan 2030-yilga borib 20 milliard dollargacha o'sishi mo'ljallanmoqda.

2030 yilga borib oziq-ovqat ta'minotidan aziyat chekayotgan aholi ulushi 0% gacha kamayishi kerak.

Qishloq xo'jaligida mehnat unumdorligi 2018-yildagi 3960 AQSh dollaridan 2030-yilgacha 6500 AQSh dollariga ko'tarilishi kutilmoqda.

Qishloq xo'jaligi manbalaridan issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish 2030-yilga borib 2016-yilga nisbatan 50 foizga qisqartirilishi rejalashtirilgan.

2020-2030-yillarda O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasida belgilangan maqsadlarga erishish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish rejalashtirilgan:

⁴ Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган Стратегияси (ЎЗР Президентининг 23.10.2019 й. ПФ-5853-сон Фармонида 1-илова)

Qishloq xo'jaligini isloh qilish, yani davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish, sohaga bozor munosabatlarini joriy etish, qishloq xo'jaligi subyektlari o'rtasidagi munosabatlarning huquqiy asoslarini mustahkamlash kerak.

Investitsiyalarni faol jalb qilish zarur. Bu resurs tejoyvchi texnologiyalarni joriy etish, qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarini zamonaviy texnika bilan ta'minlash imkonini beradi.

Mehnat unumdorligini oshirish uchun qishloq xo'jaligi va atrof-muhitni muhofaza qilishning ilg'or usullari va texnologiyalarini joriy etish.

Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va iste'molchilarning ovqatlanishini yaxshilash bo'yicha davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish kerak.

Qulay agrobiznes muhitini yaratish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sotib olish va sotishda bozor tamoyillarini keng joriy etish, sifat nazorati infratuzilmasini rivojlantirish, eksportni rag'batlantirishni ta'minlaydi.

Sohani boshqarishda davlat rolini pasaytirish va sohaning investitsion jozibadorligini oshirish mexanizmlarini joriy etish kerak bo'ladi.

Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish: yer va suv resurslaridan, o'rmon resurslaridan oqilona foydalanishni ta'minlash tizimini takomillashtirish.

Olib borilayotgan keng islohotlar qishloq xo'jaligida tub o'zgarishlar qilish imkoniyatlari oshiradi. Natijada bir gektardan olinadigan o'rtacha daromadni 5 ming dollarga etkazish, qishloq xo'jaligi sohasida eksport hajmini yiliga 10 milliard dollarga etkazish, agrar sohaga jami 15 milliard dollar investitsiyalarni jalb qilish⁵ imkoniyatlarini beradi.

Suv ishlatish samaradorligini 25 foizga oshirish, qishloq xo'jaligi ekinlarini sug'orishda suv tejaydigan texnologiyalar bilan qamrab olingan erlarning umumiy

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг «ЎЗБЕКИСТОН — 2030» стратегияси тўғрисидаги Фармони, 11.09.2023 йилдаги ПФ-158-сон

maydonini 2 mln gektargacha, shu jumladan tomchilab sug'orish texnologiyasini 600 ming gektargacha etkazish mumkin bo'ladi.

Xulosa: O'zbekiston Respublikasining 2020-2030-yillarda qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasi sohaning iqtisodiy samaradorligini sezilarli darajada oshirishga qaratilgan. Yillik qo'shilgan qiymatni, bandlikni oshirish, qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini ko'paytirish, oziq-ovqat xavfsizligini boshdan kechirayotgan aholi ulushini kamaytirish, mehnat unumdorligini oshirish va issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish asosiy maqsadlardan iborat. Bu maqsadlarga erishish uchun qishloq xo'jaligini isloh qilish, sarmoya jalb etish, mehnat unumdorligini oshirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, qulay agrobiznes muhitini yaratish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish ko'zda tutilgan. Bu chora-tadbirlar qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish, aholi turmush darajasini oshirishga xizmat qilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган Стратегияси (ЎзР Президентининг 23.10.2019 й. ПФ-5853-сон Фармонида 1-илова)
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «ЎЗБЕКИСТОН-2030» стратегияси тўғрисидаги Фармони, 11.09.2023 йилдаги ПФ-158-сон
3. Абдувосиков, А. (2022). Ўзбекистон қишлоқ хўжалигининг ривожланиши ва унинг мамлакат озиқ-овқат хавфсизлигига таъсири. Архив научных исследований, 2(1). извлечено от <https://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/1188>
4. Ашурметова Н.А. Современное состояние и стратегия развития аграрного сектора Республики Узбекистан // Наука без границ. 2020. № 2(42). С. 18-26.
5. извлечено от <https://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/1440>

6. Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ҳолати. 2023 йил январь-декабрь Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги статистика агентлиги.-т., 2024. 89-б.